

Наставно-научно-уметничком већу Факултета музичке уметности у Београду
Београд, Краља Милана 50

Сенату Универзитета уметности у Београду
Београд, Косанчићев венац 29

Извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта

мр Стеван Ковачевић

ПРОЦЕС ФОРМИРАЊА ЕКСПРЕСИВНОГ ИЗРАЗА СОЛИСТЕ КРОЗ МУЗИЧКО – СТИЛСКЕ ЕПОХЕ: ОД ЈОХАНА СЕБАСТИЈАНА БАХА ДО ЂОВАНИЈА БОТЕСИНИЈА

Уводно образложење

мр СТЕВАН КОВАЧЕВИЋ пријавио је тему бр. 02-14-22/20 од 30. октобра 2020. године докторског уметничког пројекта под називом: „Експресивна интерпретација солистичког израза на контрабасу кроз стилске епохе“.

На предлог Катедре за гудачке инструменте Веће Факултета на седници од 2. новембра 2020. године донело је одлуку бр. 01-2124/20 од 9. новембра 2020. године о именовану Комисије за оцену предлога докторског уметничког пројекта у саставу:

др ум. СРЂАН СРЕТЕНОВИЋ, ванредни професор,

др ум. СЛОБОДАН ГЕРИЋ, редовни професор, и

мр МИЛУТИН МЛАДЕНОВИЋ, редовни професор ФИЛУМ-а, Универзитет у Крагујевцу.

Веће Факултета на седници од 9. децембра 2020. године донело је одлуку бр. 01-2429/20 од 9. децембра 2020. године о усвајању позитивног Извештаја бр. 01-2421/20 од 8. децембра 2020. године Комисије за оцену предлога докторског уметничког пројекта и

одобравању теме докторског уметничког пројекта под називом: „Експресивна интерпретација солистичког израза на контрабасу кроз стилске епохе“.

Сенат Универзитета уметности у Београду на седници од 24. децембра 2020. године донео је одлуку бр. 7/1 од 11. јануара 2021. године о упућивању Већу Факултета на поновно разматрање наслова теме докторског уметничког пројекта „Експресивна интерпретација солистичког израза на контрабасу кроз стилске епохе“ кандидата мр Стевана Ковачевића.

Веће Факултета на седници од 10. фебруара 2021. године донело је одлуку бр. 01-302/21 од 10. фебруара 2021. године о усвајању позитивног Извештаја бр. 01-284/21 од 9. фебруара 2021. године Комисије за оцену предлога докторског уметничког пројекта и одобравању теме докторског уметничког пројекта **под измењеним називом:** „Процес формирања експресивног израза солисте кроз музичко – стилске епохе: од Јохана Себастијана Баха до Ђованија Ботесинија“.

Сенат Универзитета уметности у Београду на седници од 25. фебруара 2021. године донео је одлуку бр. 7/91 од 4. марта 2021. године (бр. 01-482/21 од 5.3.2021. године) о одобравању рада на реализацији докторског уметничког пројекта. **За ментора на изради докторског уметничког пројекта именован је др ум. Слободан Герић, редовни професор, а за коментора др Бланка Богуновић, редовни професор.**

На основу обавештења ментора бр. 01-1129/2-23 од 14. јуна 2023. године и предлога Катедре за гудачке инструменте бр. 01-1129/23 од 14. јуна 2023. године, Веће Факултета на седници одржаној 03. јула 2023. године донело је одлуку бр. 01-1129/3-23 од 4. јула 2023. године о именовању Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта **мр СТЕВАНА КОВАЧЕВИЋА** под називом: „Процес формирања експресивног израза солисте кроз музичко - стилске епохе: од Јохана Себастијана Баха до Ђованија Ботесинија“ у саставу:

мр **Гордана Матијевић Недељковић**, редовни професор, председник Комисије,

др ум. **Слободан Герић**, редовни професор, ментор,

др **Бланка Богуновић**, редовни професор, коментор,

др ум. **Дејан Божич**, редовни професор,

др ум. **Душица Половина**, редовни професор Академија уметности у Новом Саду

Извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта

Биографски подаци о кандидату

мр Стеван Ковачевић рођен је у Београду, где је завршио основне студије на Факултету музичке уметности, Универзитет уметности у Београду, у класи редовног професора Небојше Игњатовића. Последипломске студије је завршио на Академији уметности у Новом Саду са просечном оценом десет, такође у класи редовног професора Небојше Игњатовића.

Уметничка делатност: Прималац стипендије Републичке фондације за таленте био је дуги низ година. Учествовао је на БЕМУС-у као солиста на представљању младих талената Југославије, октобра 1989. године. Снимао је за многе радио телевизијске емисије. Од 1994. до 2013. године био је запослен у музичкој школи „Др Војислав Вучковић“ као наставник контрабаса, диригент гудачког оркестра ОМШ, а од 2010. год. и као диригент гудачког оркестра СМШ и симфонијског оркестра СМШ. Наступао на концертима у Свечаним салама БГФ, Дома Војске и Коларчеве задужбине као диригент гудачких оркестара (ОМШ и СМШ) и као диригент симфонијског оркестра СМШ, са делима Едварда Грига: *Пер Гинт*; Г. Фореа: *Павана*; Сибелиуса, Чајковског, Шостаковича, Персела итд.

Члан жирија за контрабас на Републичком такмичењу ученика и студената Србије и Међународном такмичењу гудача у Нишу и Сремској Митровици од 2003. године. У сарадњи са соло контрабасистом Београдске филхармоније, Љубинком Лазићем, у децембру 2010. године успешно организује Међународну радионицу за контрабас са прослављеним уметником, виртуозом, композитором и диригентом из Чешке, редовним професором Милославом Гајдошом, у трајању од пет дана у МШ „Др Војислав Вучковић“.

Добитник је Октобарске награде града Београда као члан гудачког оркестра МШ „Др Војислав Вучковић“ за изузетна музичка остварења у току школовања, 1987. године. Добитник првих награда, републичких - школске 1988/1989 године на XXII Републичком Такмичењу ученика и студената музике из Србије, одржаном у Београду, освојио је прву

награду а на XVIII такмичењу ученика и студената Југославије одржаном у Сарајеву, такође прву награду и лауреат.

Усавршавао се: на светском Конгресу контрабасиста у Берлину 2010. године на семинарима редовног професора Милослава Гајдоша у Београду 2010. године, Драгољуба Катунца (Франц Лист, Менделсон) 2009-2012; Смиљке Исаковић (Барокна музика) 2009. године и на Басоманији (Фестивал контрабаса са радионицама) 2001-2012. Функцију шефа гудачког одсека у МШ „Др Војислав Вучковић“ обављао је у периоду од 2009. до 2013. године.

Од 2013. године изабран је у звање наставника вештина за ужу уметничку област Музика, за предмет Вокално-инструментална настава, на Учитељском факултету у Београду. Поред обавезног предмета Вокално-инструментална настава, ангажован је и на изборним предметима: Стратегије избора музичке литературе за децу (трећа година студија за оба смера, учитељи и васпитачи) и Музичка литература за децу (друга година студија за смер - васпитачи).

У децембру 2015. године на ФМУ у Београду, у оквиру 18. Педагошког форума сценских уметности са темом „Артикулација као средство комуникације, интерпретације и значења“, излаже заједнички научни рад из психологије музике под називом „Експресивност приликом извођења музичких композиција за децу“ са Николом Здравковићем, уметничким сарадником из МШ „Коста Манојловић“ у Београду. Рад је објављен у Зборнику радова 18. Педагошког форума сценских уметности 2016. године.

Концертна активност у земљи и иностранству: Немачка, Русија, Мађарска, Бугарска, Италија, Грчка (као солиста, члан симфонијских, гудачких, камерних ансамбала и као диригент гудачких и симфонијских оркестара). Учесник БЕМУСА, НИМУСА, БЕЛЕФА и многих фестивала у земљи и иностранству као солиста и члан камерних ансамбала. Вишегодишњи члан Београдског гудачког оркестра „Душан Скворан“, учесник турнеја са оркестром у земљи и иностранству, посебно као ансамбла изабраног за амбасадора културе 1992/1993 године у СРЈ. Премијерно изводи Франкову Сонату за виолину у А дуру у обради за контрабас, на солистичком концерту 1998. године у Коларчевој задужбини. Од 1998. до 2006. године је члан уникатног састава „Белтанго“ . Сарађивао са многобројним еминентним уметницима међу којима су: Николај Петров,

Наташа Вељковић, Александар Маџар, Рита Кинка, Александар Шандоров, Стефан Миленковић, Јован Колунџија, Јадранка Јовановић, Катарина Јовановић, Срђан Хофман, Исидора Жебељан, Младен Јагушт, Александар Павловић, Бојан Суђић, Александар Симић, Даринка Матић-Маровић, Клаус Трумпф, Милослав Гајдош и многи други. Снимљен CD са ансамблом „Белтанго“ 2002. године у издању куће „Енергиа“ под називом „Танго Нуево“. Активно наступа од 2018. године као члан више ансамбала: МСО, Макрис Симфонијски Оркестар (Makris Symphony Orchestra); Београдски Соул Секстет (Belgrade Soul Sextet) и Секстет Марије Кашћелан (сопран).

Јавно извођење докторског уметничког пројекта – критички осврт

Концерт – реситал, којим је представљен извођачки део докторског уметничког пројекта мр Стевана Ковачевића, реализован је у Свечаној сали Факултета музичке уметности, Универзитет уметности у Београду, 10. јула 2023. године, са следећим програмом:

1. R. Van Klooster: Reminiscenties за контрабас и клавира
2. J. S. Bach: Sarabanda и žiga из Svite за виолонџело solo бр. 5
3. J. B. Vanhal: Koncert за контрабас и оркестар у E duru, 2. став
4. F. Schubert: Sonata „Arpedone“, 1. став
5. G. Bottesini: Adagio melanconico ed appassionato
6. C. Franck: Sonata у A duru, 4. став
7. E. Elgar: Pozdrav ljubavi ar. Stevan Kovačević
8. F. Proto: Sonata 1963 за контрабас и клавира, 2. став

Мр Стеван Ковачевић је за свој реситал одабрао чак осам композиција или њихових делова, како би на тако широко постављеном музичком пољу показао све оно што је и предложио темом овог уметничког докторског пројекта **„Процес формирања експресивног израза солисте кроз музичко – стилске епохе: од Јохана Себастијана Баха до Ђованија Ботесинија“**.

Како је сама музичка експресивност одувек красила таленат контрабасисте мр Стевана Ковачевића, одабрана тема докторског уметничког пројекта је била логична и очекивана. Одабрани програм реситала био је постављен као музичка „мапа“, од Јохана Себастијана Баха па до данас, кроз коју нас је музички провео докторанд мр Стеван Ковачевић. Музичка „мапа“ коју је за ову прилику програмски поставио мр Стеван Ковачевић хронолошки почиње од сарабанде и жиге Ј. С. Баха из Свите за виолончело бр. 5 као једине барокне композиције у програму. У тој композицији Стеван Ковачевић је своју експресију изводио користећи дугачке линије фразе, прилагођене штрихове таквим музичким захтевима, као и вођењем брзине гудала као веома важног алата у интерпретацији у којој се вибрато скоро и не користи као изражајно музичко средство.

У програму је као следећа тачка изведен 2. став концерта за контрабас и оркестар Ј. Б. Ванхала који, иако се ради о композицији из доба класицизма, представља веома романтично музичко дело. Самим тим, изазов за извођача је био велики, јер је требало представити експресију у овом захтевном ставу, на начин примерен класицизму уз неодољиву изражајност, али са мером и укусом донекле уздржане експресивности. мр Стеван Ковачевић је успео у томе, показујући обухватност свог техничког и уметничког умећа, али и добар музички укус.

Након тога, уследио је 1. став веома познате Сонате Франца Шуберта „Арпеђоне“. Како се ради о једном од најтежих дела на виолончелу или виоли, изазови пред којима се нашао мр Стеван Ковачевић били су изузетни. Интерпретативно, мр Стеван Ковачевић је овим извођењем полако ушао у романтизам, користећи све већи број музичких алата у интерпретацији. Вибрато, као моћно изражајно средство добија своју потребну амплитуду, а поврмени глисандо бива деликатно употребљен у ретким музичким интерпретативним изливима. Интерпретацијом овог дела Стеван Ковачевић нас уводи у виртуозни романтизам 19. века који следи делом Ћ. Ботесинија.

Извођење дела Ђованија Ботесинија су увек врхунски захтев за сваког контрабасисту. Иако на први поглед не тако виртуозан као нека његова друга дела, *Adagio melanconico ed appassionato* је захтеван на друге начине. Кантилена кроз високе позиције, коришћење флажолета и сама захтевност Ботесинијевог „певања“ на контрабасу јесу веома тешки и прете да својом техничком захтевношћу интерпретацију ставе у други

план. Управо то се није десило мр Стевану Ковачевићу који је, с обзиром на његов лични сензибилитет, сав свој раскошни таленат показао у овом извођењу.

На програму се нашао и 4. став познате Сонате у А дуру Цезара Франка. Као још једно дело на овом репертоару које није оригинално написано за контрабас, већ у овом случају за виолину, јасно је да су тежина овог дела, али и његова популарност, велико бреме за сваког извођача. Сама идеја да се у програм докторског уметничког пројекта ставе транскрипције за контрабас (Бах, Шуберт, Франк, Елгар) јесте сама по себи амбициозна, а носи и своје ризике, јер се у овом случају ради о веома познатим и тешким композицијама и на оригиналним инструментима, а поготову на контрабасу. Упркос свему томе, мр Стеван Ковачевић је и у овом делу показао висок ниво извођаштва, као и одлично нијансиран осећај за експресију наговештавајући музику 20-ог века.

Следећа композиција на реситалу била је још једна транскрипција Е. Елгар: Поздрав љубави, коју је за контрабас и клавир аранжирао мр Стеван Ковачевић. Ово веома успело извођење као да је највише инспирисало колегу Ковачевића. Управо у извођењу ове композиције мр Стеван Ковачевић је можда и у највећој мери показао свој раскошни таленат и природну експресију, без музичких и стилских калкулација. Експресивни вибрато и повезано „певање“ на контрабасу учинили су експресију ове интерпретације изузетно романтичном, постављајући највиши ниво извођаштва на контрабасу.

Композиција R. Van Klooster: Reminiscenties за контрабас и клавир је имала своју српску премијеру управо на реситалу Стевана Ковачевића. Технички и музички тешка и дугачка, ова композиција је заиста врхунски изазов за сваког контрабасисту. Иако је мр Стеван Ковачевић имао и лакших решења у смислу избора програма, он је баш желео да изведе ову композицију. И заиста, мр Стеван Ковачевић је успео да и ово музичко дело изведе на високом нивоу, проникнувши у комплексност композиције, мотивског преплитања са клавиром и веома сложено написаној партитури. Сама композиција је можда предуга по трајању и захтева пуну физичку и емоционалну ангажованост током свирања. И ова композиција је изведена напамет као и све остале.

Јавно извођење дела уметничког докторског пројекта мр Стевана Ковачевића оставља утисак уметника широких интересовања, захтевних контрабасистичких обухвата, као и великих експресивних проживљавања тематског садржаја. У том смислу, контрабасистички и уметнички домет интерпретације мр Стевана Ковачевића у потпуности подржава основну идеју овог уметничког пројекта који је вођен амбициозним циљевима проналажења и дешифровања различитих видова експресије који као саставни део сваке интерпретације дефинишу музичко дело и уметника извођача. Извођење свих ових дела, било је једно иновативно и веома захтевно читање тих партитура. Овакав исход реситала представља круну докторских уметничких студија мр Стевана Ковачевића, новом и надахнутом интерпретацијом осам различитих дела, која је била поткрепљена тонским бојама и широким дијапазоном експресивних резултата, што је у пуном смислу допринело употпуњавању уметничког доживљаја извођења кандидата мр Стевана Ковачевића.

Приказ и анализа писаног рада докторског уметничког пројекта

Писани рад докторског уметничког пројекта „**Процес формирања експресивног израза солисте кроз музичко – стилске епохе: од Јохана Себастијана Баха до Ђованија Ботесинија**“ садржи укупно 146 страница и састоји се од Захвалности, Апстракта рада на српском и енглеском језику, Садржаја, затим, Увода, три Дела писаног рада са 6, односно 6, односно 9 подпоглавља, Закључка, Списка литературе и Биографије.

У **Уводном делу** (стр. 12 – 18) мр Стеван Ковачевић концизно и језгровито уводи у предмет својих истраживања, истраживачке приступе и методе које користи, и презентује листу дела које чине извођачки део његовог уметничког докторског пројекта. Он образлаже зашто је изабрао експресивност као кључни појам свог уметничког истраживања, сматрајући га одразом емоционалног набоја у интерпретацији извођача, и основним средством у комуникацији са публиком у циљу преношења значења дела. Он сагледава феномен експресивности у социо-културном и историјском контексту који се прелама кроз личност и образовање уметника. мр Стеван Ковачевић се чврсто залаже за став да експресивност представља неодвојиву компоненту интерпретације музичког дела

и сагледава је кроз призму музичко-историјских епоха (барок, класицизам, романтизам, 20. век) у намери да прикаже развој контрабаса као музичког инструмента специфичне изражајности и техничких могућности. Паралелно, он истиче присуство и коришћење специфичних и разноврсних музичких средстава у експресивној интерпретацији дела која прате развој контрабаса као музичког инструмента, кроз музичко-историјски развој. Он сматра да, експресивност као важан феномен интерпретације музичког дела надилази жанровске класификације и представља кључни елемент успешне комуникације са публиком. Кандидат се посебно бави „извођачко-техничким аспектима експресивне интерпретације на солистичком контрабасу" (стр. 15), као што су вибрато или позиција прстију леве руке, отварајући питања могућности и савремених стремљења и техничких достигнућа у погледу грађе инструмента који доживљава нови талас афирмације у делима савремених композитора. Додатну посебност како програмског дела, тако и теоријског, представља чињеница да извођачки програм садржи дела оригинално писана за контрабас, као и транскрипције.

У уводном делу, кандидат дефинише циљеве уметничко-истраживачког рада, са намером да „пронађе могућности унапређења имплементације и перспективе поимања солистичке интерпретације на контрабасу“ (стр. 16), а који се тичу експресивности као елемента интерпретације, односа транскрипција и оригинално писаних дела када се ради о аутентичности и сугестивности, и сагледавања улоге извођача који доприноси убедљивости интерпретације, солистичком потенцијалу и одабиру композиција. Затим, он најављује да теми експресије у музичком извођењу приступа и са научног становишта, опредељујући се при томе за концептуални теоријски оквир из домена Психологије музике. Најављује интердисциплинарни приступ у трагању за одговорима на питања о емотивном садржају у музици и ‘преношењу’ музичког значења и личног доживљаја при креирању музичког наратива.

Методе које кандидат користи су: Историјски метод, компаративни, теоријске и функционалне, као и практично-извођачки приступ.

У оквиру првог дела писаног рада „Генеза експресивности у извођењу на контрабаса кроз музичке епохе – од барока до савремене музике“ (стр. 19-41), након кратког прегледа развоја контрабаса као инструмента (од 15. до 19. века) кандидат у

оквиру 6 подпоглавља представља интерпретативни водич експресивности кроз пет историјско-музичких епоха илуструјући их приказом одабраних композиција за контрабас (оригиналних или транскрибованих) који истовремено представљају и део његовог уметничког-извођачког пројекта. У оквиру сваке музичке епохе кандидат представља типична музичке алате које извођач користи у експресивној интерпретацији дела, превасходно описујући начине коришћења динамике, артикулације, темпа и тембра, као и музичко-техничке параметре као што су стакато, спикато, вибрато, глисандо, маркато и портаменто. У оквиру дела о експресивности у оквиру романтизма, кандидат посебно истиче улогу снажних емоционалних стања која се манифестују кроз тонски опсег, динамику, темпо и фактуру. Први део рада заокружен је завршним подпоглављем „Експресивност у композицијама за савремени контрабас – рефлексije“ у оквиру кога мр Стеван Ковачевић врло вешто интегрише претходно презентоване карактеристике контрабаса и музичких параметара експресивности у функцији уметничке интерпретације, и дискутује могуће начине тумачења оригиналних и транскрибованих дела за контрабас. Први део садржи 4 слике.

У другом делу рада „**Интердисциплинарни приступ експресивности у домену психологије музике**“ (стр 42 - 64), мр Стеван Ковачевић је опредељен за интеграцију уметничког и научног, овде музичко-психолошког приступа експресији. Он сажето образлаже развој психолошко-музичких концепција експресивности у музичком извођењу реферирајући на угледне ауторе у овом домену (нпр. Хефнер, Габриелсон, и Јуслин) и истиче значај тумачење експресивности као израза емоционалног и когнитивног тумачења музичког дела која има снажни одговор од стране слушаца. У оквиру 6 подпоглавља фокусирано се бави психолошким основама музичке експресивности, важношћу „баланси између емотивне инволвираности и контролисане интерпретације у техничком смислу“ (стр. 46), емотивним и когнитивним основама експресивне интерпретације, и комуникацијом експресије извођача са публиком. Кандидат концизно износи занимљив модел тумачења комуникације експресивног извођења и рецепције публике, , који је формулисао угледни аутор Патрик Јуслин. Модел подразумева осам механизма: БРЕЦВЕМА **Б**реци **Р**ецепција **Е**моционална зараза **Ц**езур **В**изуелна имагинација **Е**пизодичка меморија **М**узичко очекивање и

естетски суд. У завршном сегменту другог дела кандидат се бави креативним и инвентивним повезивањем основних емоционалних стања и музичким параметрима којима се она могу изражавати у циљу преношења експресивних порука слушаоцима, као и сагледавањем комуникације емоционалних порука извођача са публиком у контексту историјско-музичких епоха.

Трећи део рада „**Анализе интерпретације експресивног израза солисте на контрабасу**“ (стр. 65 – 133) садржи девет подпоглавља у којима мр Стеван Ковачевић екстензивно анализира, презентује и евалуира начин на који је приступио интерпретативној анализи дела, даје 53 нотних примера којима илуструје начин приступа и осликава интерпретативне, музичке и техничке параметре које је користио у извођењу дела. Јасно је да се ради о промишљеном концептуализирању експресивног извођења сваког од девет музичких дела које је селектовао за свој уметнички пројекат. Кандидат се екстензивно и на моменте минуциозно бави аспектима музичког дела, осмишљавањем тумачења и повезивањем са емоционалним и значењским садржајем дела, све у намери да доследно и оригинално интерпретира дела кроз ‘историјски времеплов’ развоја контрабаса.

Овај део рада представља и најзначајнији допринос кандидата, јер интегрише на креативни и инвентивни начин знање музичко теоријско и научно психолошко, а сагледавано кроз призму дугогодишњег солистичког, камерног и оркестарског искуства и идејом да да индивидуализован и оригиналан приступ савременим тумачењима, како дела за контрабас, тако и њиховим сагледавањем у ширем интердисциплинарном пољу.

У **Закључку** (стр. 134 – 137), кандидат обједињујући своја искуства и сазнања, сажето излаже закључке о значају експресивности музичког израза, преображавању музичког текста солистичком интерпретацијом, и стога и еклатантној улози извођача, узимајући у обзир и потребу за сталним преиспитивањем у циљу унапређивања интерпретације. Кандидат посебно подвлачи и важност психолошких сегмената интерпретације, пре свега емоционалне основе експресије и тумачења музичког дела, као и когнитивне побуђености која преставаља покретач процеса интерпретације и комуникације са публиком.

Литературу (стр. 138 - 144) чини 101 јединица, на српском и енглеском језику, што указује на врло добру упућеност кандидата у домаћу и страну литературу.

На крају рада изложена је **Биографија** кандидата (стр. 145 – 146).

Оцена остварених резултата и критички осврт референата

мр Стеван Ковачевић у свом докторском уметничком пројекту обрађује аспекте и специфичну проблематику експресивне интерпретације солистичког израза на контрабасу кроз музичко-историјске епохе, што свакако захтева широки контекст разматрања који је и очекиван за докторски уметнички пројекат. Кандидат се у свом раду бавио и проналажењем могућности унапређења имплементације теорисјких, музичких и интердисциплинарних знања у процесу припреме и извођења, као и перспективе и домета поимања солистичке интерпретације. Кандидат је сматрао да ће интегрисаним, уметничким и научним приступом, омогућити обухватније и темељније сагледавање и разумевање чинилаца експресивности, са намером да ова сазнања допринесу пракси његовог музичког извођења у оквиру програма који је осмислио и одабрао за свој докторски пројекат. Предложена тема је веома занимљива, изазовна и комплексна. Сматрамо да је кандидат одговорио изазовима које тема поставља, и да је дао допринос корпусу знања и разумевања солистичке интерпретације дела различитих епоха на контрабасу.

Кандидат је користио у свом докторском уметничком пројекту музичко-историјски, као и интердисциплинарни приступ, ослањајући се на неколико истраживачких метода: компаративни, аналитички и практично – извођачки метод како би у свом раду повезао различите начине сагледавања теме. Мр Стеван Ковачевић разматра историјске околности и развој контрабаса као инструмента и његове могућности, пореди различита уметничка извођења, приступа поетско и музичко – формалној анализи дела, и интегрише своје уметничко и педагошко искуство и стечено знање у сопствено истраживање.

У обимној и исцрпној анализи која захвата више нивоа, не само музичко-теоријску анализу, већ и интерпретативну и на крају и психолошку анализу извора емоционалног аспекта доживљаја извођача и експресивности интерпретације, мр Стеван Ковачевић

успева у намери да адекватно и корисно употреби БРЕЦВЕМА модел експресије у процесу припреме за извођење уметничког пројекта, што је била и његова полазна тачка. Очекивани резултат овог истраживачког рада је остварен, а то је пре свега продубљивање знања о експресивној интерпретацији солистичког израза на контрабасу кроз музичке стилске епохе. Доказана је утемељеност идеје о најдоминантнијој музичкој компоненти, музичкој експресији, музичким параметрима којима се постиже, а која има за циљ досезање интерпретативне оригиналности.

У делу о интерпретацији експресивног израза, са великим бројем обрађених нотних примера, показао је узајамну повезаност структуре дела и експресивности, указао на елементе структуре и музичке форме на којој почивају разноврсна изражајна средства и уметничка надградња дела, сагледавањем оних аспеката који у великој мери доприносе преношењу емоционалне поруке дела и места где сваки извођач има простор за личну, иновативну интерпретацију дајући при томе непоновљиво тумачење дела.

Закључак

Опредељујући се за интердисциплинарни приступ, мр Стеван Ковачевић је успео да интегрише уметничко и научно, и да при томе реализује пројекат који указује да је ова синтеза могућа, и да доприноси, пре свега продубљеном и дивергентном разумевању, а затим и осмишљеној и експресивној интерпретацији музичког дела, чиме успешно остварује јединство уметничког и научног поимања музичког дела. Посебан допринос представља лонгитудиналан приступ у сагледавању развоја самог инструмента – контрабаса – и његових техничких, музичких и експресивних својстава, и стога и развој интерпретативних могућности, што у сагласју са потенцијалима солистичког извођача доводи до нових и оригиналних извођења. Он сагледава феномен експресивности у социо-културном и историјском контексту који се прелама кроз личност и образовање уметника. Мр Стеван Ковачевић доказује да експресивност представља неодвојиву компоненту интерпретације музичког дела и сагледава је кроз призму музичко-историјских епоха указујући на развој контрабаса као музичког инструмента специфичне изражајности и техничких могућности тако и кроз истицање специфичних и разноврсних музичких

средстава у експресивној интерпретацији дела. Експресивност као важан феномен интерпретације музичког дела надилази жанровске класификације и представља кључни елемент успешне комуникације са публиком. Уметнички допринос кандата мр Стевана Ковачевића произашао је из споја креативног и иновативног, који има експресију као заједнички именитељ, уграђен је у јавно извођење кандидата и резултирао је аутентичним, оригиналним изразом.

На основу критичког сагледавања и оцене изведеног реситала уметничког пројекта и резултата писаног рада, Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта констатује да он по свим својим одредницама и елементима испуњава критеријуме докторског уметничког пројекта. Стога Комисија предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности и Сенату Универзитета уметности у Београду да овај Извештај прихвате и покрену процедуру за јавну одбрану докторског уметничког пројекта **„Процес формирања експресивног израза солисте кроз музичко – стилске епохе: од Јохана Себастијана Баха до Ђованија Ботесинија“**, кандидата мр Стевана Ковачевића.

Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта:

мр Гордана Матијевић Недељковић, редовни професор, председник Комисије

др ум. Слободан Герић, редовни професор, ментор

др Бланка Богуновић, редовни професор, коментор

др ум. Дејан Божић, редовни професор

др ум. Душица Половина, редовни професор Академија уметности у Новом Саду

У Београду, 4.12.2023. године

